

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні ефективних психолого-педагогічних умов стимулювання самоактуалізації у процесі підготовки майбутніх фахівців-психологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Н. М. Кризова психологія: Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія денної та заочної форм підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, магістр. Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 142 с.
2. Лавріненко В.А. Емпіричне дослідження показників самоактуалізації студентів-психологів. *Психологія і особистість*. 2023. №1. С.97–108.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ВІЙСЬКОВИХ ІЗ РЕЗЕРВНИХ ЧАСТИН З РІЗНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Сороченко М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Повномасштабне вторгнення до території нашої держави у 2022 році актуалізувало широкий спектр соціальних проблем українського суспільства, порушуючи питання безпеки громадян, їх життєвих орієнтацій, впевненості у завтрашньому дні, труднощів задоволення базових потреб, тощо. Тривалі і активні бойові дії на території нашої держави актуалізують широкий спектр викликів з боку суспільства до сучасної психологічної науки і практики. Найбільш важливим і нагальним напрямком, в якому повинна працювати сучасна українська психологічна наука, є вивчення показників і чинників оптимального функціонування захисників України.

Масштабність психотравмуючих наслідків конфлікту в Україні зумовили гостру необхідність глибокого вивчення психічної травматизації в аспекті феномена бойового стресу, який, безсумнівно, переживають кожні учасники військових операцій, пошуку дієвих чинників подолання наслідків психічної травматизації з метою надання психологічної допомоги військовослужбовцям. Дана проблематика розробляється багатьма науковцями, психологами в різних куточках світу, а в Україні її розкривають такі вчені, як: В. Афанасенко, О. А. Блінов, З. Кісарчук, О. Коқун [1], М. Корольчук, В. Крайнюк [2], К. Кравченко, Н. С. Лозінська, В. Маслюк, К. Островська, Я. Омельченко, Н. Лозінська [3], І. Пішко, І. І. Приходько, В. Стасюк, І. Сулятицький, О. Тімченко, Т. Титаренко, Ю. Ширококов та ін.

Разом із тим, виражена соціальна значущість цієї проблеми та постійна необхідність пошуку детермінант ефективного подолання наслідків ПТСР у учасників військових дій обумовлюють виражену актуальність цього дослідження.

Мета тез – описати результати дослідження ціннісно-сміслової сфери військових із резервних рот і батальйонів, які мають різний показник посттравматичного стресового розладу.

Для емпіричного дослідження сформовано вибірку, до якої увійшли 60 військовослужбовців резервних рот і батальйонів. Для діагностики ціннісно-сміслової сфери військових резервних рот і батальйонів із різним рівнем ПТСР пропонуються наступні методики: методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» (за Д. Леонтьєвим); методика «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (за С. Бубновою) та «Шкала оцінки впливу травматичної події (Impact of Event Scale, IES-R)».

Визначено, що більшість військових резервних рот і батальйонів, які характеризуються низьким рівнем ПТСР (73%), має виражену осмисленість життя. Їх дії підпорядковуються загальній життєвій логіці та послідовності, орієнтованості на результат, який визначається відповідно до провідних смислових установок військових резервних рот і батальйонів. Вони мають чітку систему своїх життєвих пріоритетів, яку вони сформувавши на основі проживання травматичного досвіду, його переосмислення та забезпечення оптимального функціонування на основі відновлення функціонування регуляторних і ціннісно-сміслових механізмів психіки. Серед даної групи досліджуваних низька осмисленість життя властива 21% досліджуваних резервних рот і батальйонів, які хоч і достатньо подолали ПТСР, проте, не характеризуються наявністю чітко сформованої системи життєвих смислів та цілей, внаслідок участі у бойових діях вони дезорієнтовані у житті, хоча і не мають ознак ПТСР.

Натомість, серед військових резервних рот і батальйонів, які мають високий показник ПТСР, переважно виражене неосмислене ставлення до життя, що зафіксовано у 67% таких досліджуваних. Ці військові резервних рот і батальйонів не мають сформованої системи життєвих смислів та настанов, орієнтовані на вплив зовнішніх обставин у їх життєдіяльності. Вони знаходяться в стані гострого стресового розладу, мають постійні флеш-беки, нагадування про травмуючий досвід, що не дає їм можливості реалізувати смислові настанови і визначитись із пріоритетами у житті. Серед військових резервних рот і батальйонів з високим показником ПТСР 17% характеризується вираженою осмисленістю життя, проте направленість їх смислових орієнтацій не завжди співвідноситься з вектором розгортання особистісної активності та реалізації потенціалу внаслідок подолання ознак ПТСР.

З'ясовано, що військові резервних рот і батальйонів з низьким рівнем ПТСР характеризуються переважанням цінності пізнання нового і допомоги іншим людям. Вони налаштовані на організацію власної пізнавальної діяльності і розцінюють її як цінність, прагнуть взаємодіяти з іншими людьми, допомагати їм. Вони подолали ознаки ПТСР, або їх взагалі не мали, і тому мають спрямованість на допомогу іншим людям і прагнення до розширення спектру знань.

Натомість, військові резервних рот і батальйонів з низьким показником ПТСР характеризуються переважанням цінностей відпочинку, високого матеріального положення, любові, високого соціального статусу та визнання людей. Такі цінності відображають їх орієнтованість на систему соціальних стосунків, що передбачає як сам процес взаємодії, так і надання особливої ваги своєму соціальному статусу, думці оточуючих про їх положення в суспільстві. Ці військові, перебуваючи в гострому стані ПТСР потребують вираженої соціальної допомоги і підтримки, надають вагомого значення соціальним стосункам, які виступають ресурсом у подоланні ознак ПТСР

Наявний зв'язок між показниками ціннісно-сислової сфери військових резервних рот і батальйонів та їх рівнем прояву ПТСР. Зокрема, військові резервних рот і батальйонів з високим рівнем прояву ПТСР, в силу вираженого наявності кризових ознак функціонування психіки внаслідок участі в бойових діях, справді, характеризуються зниженими показниками смисложиттєвих орієнтацій, дифузністю життєвих цілей, орієнтацією на локус контролю «життя» в його осмисленні. Для них характерне переважання цінності близьких міжособистісних стосунків, соціальної підтримки, що виступають ресурсом подолання травматичних переживань. Натомість, військові резервних рот і батальйонів із низьким показником ПТСР, внаслідок більш оптимального функціонування психіки за підсумками проживання чи відсутності травматичного досвіду, дійсно, характеризуються вищим показником осмисленості життя, сформованістю і структурованістю його цілей та підвищеною результативністю, при переважанні цінностей надання допомоги іншим людям та пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кокурн О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій : метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.
2. Кузьменко М. Д., Зубовський Д. С. Феномен посттравматичного зростання: основна характеристика. *Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства* : мат-ли V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11-12 листопада 2016 р.). Київ : КНУ імені Т. Шевченка, 2016. С. 72–74.
3. Лозінська Н. С. Поняття бойового стресу та його наслідки у військовослужбовців. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 3 (11). С. 150–166.